

POLITISK FORUM, BERGEN, 8. SEPTEMBER 1982

Efter nesten et år med Høyre-regjering vil sikkert noen hevde at alt fortsetter i det gamle spor, mens andre vil hevde at det er skjedd en markert forkyvning i retning av et "hårdere samfunn", og at velferdsstaten er i fare. Jeg vil i det følgende begrunne den konklusjon at begge disse oppfatninger er like gale. Vi er kommet et godt stykke på vei med å gjennomføre det program vi gikk til valg på. Men hvis man ser på hva vi virkelig mener og gjør, og hva som virkelig står i programmet, vil man se at det dreier seg om en moderat kursendring - selvfølgelig. Jeg sier "selvfølgelig" fordi Høyre som et ekte konservativt parti alltid har lagt til grunn at man må ta tiden til hjelp når kursen skal snus i retning av nye mål. Men vi har ikke forspilt noe av den tid vi har hatt til disposisjon.

Vi har stilt opp en rekke mål som innebærer bedre kår for folk flest. Men vi understreket omhyggelig før valget at etter tidligere perioders lettsindigheter, som hadde svekket landets produksjonsevne meget alvorlig - bortsett fra oljen - måtte det ta tid før det igjen ville bli rom for ny økning av offentlig innsats. Selv sa jeg det slik i tallrike valgforedrag:

"Først må vi gjenreise vekstevenen i norsk økonomi. Derefter må vi bruke resultatene av en bedre politikk til å løse uløste oppgaver. Høyre legger ikke skjul på at det vil kreve flere år".

Jeg vil heller ikke legge skjul på at vi har fått forsterkede problemer som gjør oppgavene enda vanskeligere og mer tidkrevende enn noen kunne vente.

Den oppgave vi vil løse i den økonomiske politikk, er særlig å sikre vekst og høy sysselsetting til tross for:

Vesentlig lavere oljeinntekter enn man regnet med i Langtidsprogrammet fra den forrige regjering.

Vesentlig dårligere avsetningsvilkår enn ventet for norske varer og tjenester i utlandet.

Tap for staten på flere milliarder kroner på uttlån og garantier fra 1970-årene, og på statsbedrifter.

Man må dessverre konstatere at verden - i øst og vest - i det siste året er glidd inn i den verste økonomiske krise siden 1930-årene. Det ville være naivt å tro at vi kan unngå helt å bli rammet av dette, men vi skal klare å begrense skadevirkningene bedre enn de fleste.

En første forutsetning er da at vi beskytter konkurranseevnen, og styrker innsatsviljen. For å få til det tok vi bort den skatteforhøyelsen som Arbeiderpartiet ville gjennomføre fra siste årsskifte, og la derved forholdene bedre til rette for lønnsoppgjøret.

Arbeiderpartiet hadde før valget lovet uforandret skattenivå, og ble voldsomt forarget over at vi

gjennomførte uforandret skattenivå. Da lagte de for Arbeiderpartiets krav om høyere skatter var at det ville ha sterkere budsjettbalanse enn oss. Men samtidig talte det om at man kanskje likevel burde senke skattene foran lønnsoppgjøret. Skattelettelser uten svekkelse av budsjett måtte jo forutsette nedskjæring av offentlige utgifter, men det var partiet mot.

Arbeiderpartiet reiste også uspesifiserte krav om mer aktiv statlig deltagelse i det private lønnsoppgjøret. Vi fulgte ikke deres råd, og det gikk bedre med lønnsoppgjøret enn nær sagt noen hadde ventet.

Konklusjonen må bli at det Arbeiderpartiet egentlig satset på foran lønnsoppgjøret var høyere skatter og høyere offentlige utgifter, og samtidig full beskyttelse av lønnstagneres kjøpekraft. Det måtte ha ført til høyere kostnadsstigning og dermed større arbeidsløshet. Vår linje bidrog til å dempe problemet.

Kampen mot prisstigningen er en side av kampen mot arbeidsløsheten. Arbeiderpartiet prisreguleringspolitikk munnet ut i inflasjonsrekord i 1981, til tross for enda en prisstopp som utsatte en del av stigningen fra 1981 til 1982. Erfaringene viser at priskontroll og prisstopp som regel svekker konkurransevnen og effektiviteten, og derfor fører til høyere prisstigning på lengre sikt.

Vår linje er derfor mer konkurranse og mindre inngrep. Prisstigningen blir etter dette klart mindre i år enn ifjor, og det er godt håp om ny nedgang i

prisstigningen til neste år, til tross for den nedskrivning av kronens internasjonale verdi som var blitt uunngåelig.

Arbeiderpartiets svar på den lavere prisstigning er krav om mer av den priskontroll-politikken som førte til mer prisstigning.

Kampen mot arbeidsløshet og prisstigning vil også sette sitt preg på det første stats- og nasjonalbudsjett som vi har utarbeidet selv. Nå ser jeg at Arbeiderpartiets aviser, etter iherdig arbeid for å produsere og spre lekkasjer om statsbudsjettet, er meget forarget over lekkasjer om statsbudsjettet. Jeg skal ikke røpe noe som ikke alle burde vite, men vil gjerne sette det i sammenheng:

Nedskrivningen av kroneverdien vil gjøre utenlandske varer dyrere i Norge, og norske varer billigere i utlandet. Derved får norske arbeidsplasser bedre muligheter for å beskytte seg selv. Men det er av avgjørende betydning at vi bevarer denne fordelene, og ikke lar den bli spist opp av sterkere pris- og kostnadsstigning. Derfor bør statsbudsjettet bli noe strammere - for å begrense inflasjonspresset. Underskuddet utenom oljeinntekter og lånetransaksjoner bør bli mindre - i forhold til nasjonalproduktet. Utgiftene må begrenses såvidt sterkt at man samtidig kan gjennomføre slike skattelettelser at det ikke blir behov for store lønns-tillegg. Slike skattelettelser er enda viktigere enn før, for å hindre at devalueringen slår ut i lønnskrav

som ødelegger det hele. Samtidig må det gjøres flere
lettelser for bedriftene.

Når opposisjonen nå går så forarget mot alle
praktiske forsøk på begrensninger i offentlige utgifter,
fører de en linje som i tilfelle ville la Norge drive i
retning av en slik ulykkelig krise som deres
sosialdemokratiske partifeller har styrt Danmark inn i.
Sporene burde skremme.

De dystre erfaringer fra sosialdemokratenes regjerings-
tid i Danmark stiller også den krakilske agitasjon mot
vår sosialpolitikk i relieff. Dens agitatoriske
høydepunkt var da Høyre ble belastet for mangelfull
undervisning for en gruppe funksjonshemmede, etter at
Arbeiderpartiet hadde vært med på å stemme ned vårt
forslag om mer penger til formålet.

Vi vet at det er unngåelig å gjennomgå også sosiale
utgifter, og utgifter til helsevesenet m.v., for å se om
det finnes utgifter som kan begrenses, for å få nok
midler til viktigere sosiale og helsemessige formål. Vi
kan dessverre ikke utelukke at det kan oppstå utilsiktede
skadevirkninger av slike tiltak, men det må man da rette
på underveis. Men hovedkursen betyr fortsatt økt innsats
på disse områder.

Men hva er egentlig alternativet til vår moderate
kurs? Da Arbeiderpartiet hadde regjeringsansvar måtte
det selv foreslå sparetiltak på en rekke sosiale områder.

Og i andre land ser vi at sosialistiske regjeringer ser seg tvunget til sparetiltak som den nåværende regjering i Norge slett ikke kan tenke seg. Fremstillingen av oss som en fare for velferdsstaten er det motsatte i virkeligheten, og et produkt av overopphetted kritikktrang.

Som ledd i arbeidet for å få styring på økonomien, har vi også virkelig gjennomført mer konkret planlegging på områder med særlige behov, i kontrast til den unnvikende planleggingsteknikk man har møtt før.

Det er først i den nåværende regjeringens tid at man har fått en konkret plan for å sikre at utbyggingen av sykehus holder seg innenfor de økonomiske rammer som er satt, slik at det kan bli noe av den prioritering av annen helsetjeneste som alle er enige om. Og det er først i vår tid man har fått en flerårsplan for hvilke vassdrag som bør konsesjonsbehandles først med sikte på kraftutbygging, og hvilke av de tallrike lokale og regionale kraftutbyggingsprosjekter som bør vente.

Dette er eksempler på samfunnsstyring av det som må samfunnsstyres, men hvor styringen før har vært for svak. Men samtidig har vi startet arbeidet for å begrense og delvis avvikle direkte offentlige inngrep i privat virksomhet, for å styrke bedrifters og enkeltpersoners handlefrihet og eiendomsrett.

Tiden tillater ikke at jeg går i detalj, men ett blant mange eksempler på kamp for reell eiendomsrett må

nevnes, nemlig vårt krav om at borettslavere skal ha fullt reell eiendomsrett som andre boligeiere. Bl.a. rett til selv å avgjøre om de ønsker å eie sine boliger gjennom borettslag eller på annen måte.

En utløper av dette krav om likestilling mellom borettslavere og andre er de ny takster for leiligheter i boligkooperasjonen: Det var en grov urett at den minoritet av boligeiere som dette gjelder skulle straffes hvis de krevet mer enn en brøkdel av normal pris for sin bolig, mens det store flertall også av husbankfinansierte boliger forlengst var fritatt for slike restriksjoner. De høye prosenter i tillegg ved de nye takster burde fremstilles omvendt:

De gamle takster burde vises i prosent av de nye, for å vise hvor stor del av boligens verdi disse borettslavere tidligere måtte avstå hvis de måtte flytte. Sosiale problemer på boligmarkedet kunne ikke løses, og blir ikke løst, ved slik urimelighet overfor en minoritet. Vi vil heller øke etableringslån og konsentrere bostøtten der behovet er størst.

Vår holdning til offentlige inngrep, og vår respekt for eiendomsrett, bygger på den erkjennelse at samfunnet ikke lar seg styre i detalj av byråkrati og politikere, fordi det er over menneskelig evne å få oversikt i et slikt system. Samfunnet må gi arbeidsplasser og den enkelte handlefrihet og oppmuntring til innsats, for å oppnå effektivitet og trivsel. Den samlede styring blir bedre på den måten, fordi de politiske organer da kan konsentrere seg om de store linjer, og påvirke dem

gjennom tiltak som gjør det lønnsomt eller fordelaktig for den enkelte å handle i samsvar med samfunnets interesser.

I løpet av det år som er gått har Regjeringen også lagt vekt på en meget aktiv utenrikspolitikk, - ikke minst på de avgjørende områdene sikkerhet, avspenning og fred. I denne sammenheng har Regjeringen lagt særlig vekt på å medvirke til at atomoprustningen kan bli avløst av nedrustning og avspenning.

Regjeringen står fast på at den eneste vei til reell nedrustning ligger i en samlet og klar vestlig oppslutning om NATO's krav og tilbud i det såkalte "dobbelvedtak" fra 1979, som kom som et resultat av den betydelige atomoprustning som er gjennomført fra Sovjets side, i en periode hvor de tilsvarende atomstyrker i Vest-Europa ble redusert. Den nåværende regjering står her på samme linje som den forrige.

Det er lett å få det til å virke paradoksalt at man skal arbeide for nedrustning ved å true med utplassering av nye atomvåpen på vestlig side. Men poenget er tilbudet om å la det være, hvis Sovjet vil redusere sine atomstyrker. Dessverre viser erfaring at bare press kan få Sovjet til å gå med på det.

Men også dette forsøk på atomnedrustning kan bli mislykket, hvis Sovjet får inntrykk av at Vesten vil unnlate å modernisere sine styrker, selv om Sovjet ikke foretar noen nedbygging av sine styrker. Ensidig

atomvåpen-olstand i Vest kan bare styrke håpet i 1951 om at man vil kunne få en begrensning av Vestens styrker, uten motydelser fra Sovjets side. Resultatet av dette vil bare kunne bli at sjansene for å få til en rimelig nedrustningsavtale blir mindre.

Jeg legger ikke skjul på at jeg ser med voksende bekymring på tegn til større uenighet i Norge om sikkerhetspolitikken. Det hjelper lite at man prøver å dekke over en reell utenrikspolitisk uenighet ved å henvise til at det er enighet om NATO-medlemskapet, hvis man i realiteten er mot de tiltak som er nødvendige for at NATO skal kunne fylle sin oppgave. Hvis Sovjet får en knusende overmakt i atomvåpen, kan hverken atomfrie soner eller andre traktater hindre at vi får mindre trygghet mot faren for atomkrig. Reduksjon av atomstyrkene og opprettholdelse av maktbalansen er avgjørende elementer i en politikk for å sikre freden. Papirgarantier eller flytting av våpen er mindre viktig enn dette.

---o---

Jeg innledet med å konstatere at det etter ett år med Høyre-regjering og ikke-sosialistisk stortingsflertall har skjedd en moderat, men viktig kursendring i norsk politikk. Et mer målbevisst arbeid for å gjenreise vekstkraften i økonomien er en følge av regjeringsskiftet. Samtidig er det en ideologisk kursendring som har funnet sted, med større vekt på valgfrihet og utviklingsmuligheter for enkeltmennesket. Vi arbeider målbevisst for å motvirke den

makkonsentrasjon og til dels endog inntrekkjering som var resultatet av mange år sosialiststyre:

Noen blant de mange viktige punkter:

- Statens dominans i det økonomiske liv blir redusert, og vi utvikler en klarere ansvarsdeling mellom bedriftene og det offentlige i næringspolitikken, og mellom organisasjonene og myndighetene.
- Vi motarbeider makkonsentrasjon og vil sikre bedre folkevalgt styring innen olje- og energipolitikken, bl.a. ved å omorganisere STATOIL og NVE. Statsbedriftenes makt over staten blir redusert, til fordel for reelt folkestyre.
- Vi satser i større grad på individuell deltagelse i det økonomiske liv, bl.a. gjennom gunstige spareordninger.
- For å redusere byråkratiet og utvide enkeltmenneskers og bedrifters handlefrihet, er vi igang med å oppheve unødige restriksjoner og inngrep.
- I pris- og forbrukerpolitikken blir makten desentralisert fra statlige organer til forbrukerne.
- Endringer i lovgivningen vil skape større rettssikkerhet og vern og videreutvikling av eiendomsretten.

- Kringkastingmonopolet blir lyket opp til fordel for større mangfold og valgfrihet i radio og TV.
- Skolen skal sette elevene bedre istand til å møte de krav og utfordringer samfunnet uvegerlig vil stille dem overfor, bl.a. ved å legge større vekt på kunnskaper og ferdigheter.
- En sosial- og helsepolitikk med en sterk sosial profil, samtidig som det er lagt opp til større vekt på primærhelsetjenesten kombinert med opprettholdelse av legenes frie yrkesutøvelse og pasientenes frie legevalg.

Dette er altså høyrepolitikk i praksis: Verken rasering av velferdsstaten eller uendret kurs i sosialdemokratiets spor, men en serie moderate skritt i retning av et samfunn som gir den nødvendige kombinasjon av utfoldelsesmuligheter og trygghet. Regjeringen vil, i samarbeid med Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, gjennomføre flere slike skritt i årene fremover.